

Надія Бунь

Ніщо так не підносить і не окрилює душу, як злагоджений спів. Наша природа настільки схильна насолоджуватися співом, що навіть грудних дітей, неспокійних і плаксивих, можна заспокоїти і приспати піснею. Пісня полегшує долати шлях подорожуючому, пісня допомагає у праці, пісня часто супроводжує наш відпочинок та дозвілля. Але небайдуже – яка пісня! Як говорить народна мудрість: «Де бруд, туди біжать свині, а де квіти, там перебувають бджоли». Апостол Павло закликає: «Не впивайтеся вином, в ньому є блуд: але краще наповнюйтеся Духом, співаючи в серцях ваших Господеві (Еф. 5:18-19)». Так само і в музиці. Є музика, яка негативно впливає на людину. «А де музика духовна, туди сходить благодать Духа і освячує уста і душу, – писав святий Іван Золотоустий, – навіть коли ти не розумієш сили слів, привчай хоча б уста вимовляти їх. І язик освячується цими словами, коли вони вимовляються усердно».

Про високе достоїнство музики і співу загалом, про їх благодійний вплив на людину є багато висловлювань філософів і музикантів усіх часів. На загальну і спільну думку, ці мистецтва насамперед розширюють коло нашого пізнання. Вони відкривають нам світ звуків, світ новий, широкий, прекрасний, радісний. Розвивають наш смак до прекрасного, облагороджують і витоншують наші почуття, підносять наші бажання над низькими, недостойними людини схильностями. Розвиваючи свої духовні здібності, людина, котра співає, розвиває також і свій голос, мову, музичний слух. Музика, особливо спів, настільки підкоряються духові, що служать найкращим і найвитонченішим засобом для прояву наших почуттів. Ними розкриваються, краще ніж словом, рисами обличчя і жестами, найглибші стани душі, найблагородніші, високі і святі почуття, котрі нерідко не знаходять у людській мові відповідних слів на їх окреслення. Співом ми виражаємо захоплення нашого духа, заспокоюємо тривожні почуття, відганяємо нудьгу, сум за минулим і плекаємо надію на майбутнє. Спів полегшує важкість праці, допомагає у скорботі, привносить радість, звеселяє юність, оживлює старість. Спів вливає в душу виконавця і слухача вогонь благородного одухотворення; він зменшує страх небезпеки, надихає на благі започаткування. Спів зближує, об'єднує людей.

Спів, згідно із грецьким монахом Євфимієм Зігабеном, має великий вплив на формування характеру людини, на його зміни. Тому у древніх народів музика і спів мали важливе значення в справі виховання підростаючого покоління і були обов'язковими предметами в школі. Державні правителі використовували музику як допоміжний засіб для досягнення політичних і соціальних цілей.

Такі ж погляди щодо музики і співу були і в середньовічні часи. Карл Великий (768-814р.), бажаючи витончити грубі смаки свого народу, ввів загальнонародний спів у церквах Галлії та Німеччини, дозволив використання органу.

Церковний спів за змістом піснеспівів, за мотивами і за впливом на людей є набагато вищим, достойнішим і благодійнішим від усякого світського співу і музики. Християнство здібність людини до співу розглядає як характерну рису тільки розумних створінь-ангелів, людей. Спів, разом із мовою, служить засобом виявити високе почуття

богопочитання. У Святому Письмі, а також в об'явленнях святим і благочестивим людям, ангели являються сонмом, розділені на лики або хори, співаючі хвалу триєдиному Богові. Пророк Ісаїя бачив серафимів, співаючих: «Свят, Свят, Свят Господь Саваот! Вся земля повна слави його» (Іс. 6:3). Св. Ігнатій бачив ангелів, оспівуючих Прествяту Тройцю, під час землетрусу 439 р. У Константинополі захоплений юнак чув ангелів, співаючих: Святий Боже, Святий Кріпкий, Святий Безсмертний, помилуй нас.

У «земній Церкві» спів є відлунням ангельського співу. Це благодатний засіб для молитовної розмови з Богом, для випрошування Його милости, одне із обов'язкових занять людей, котрі шукають спасіння.

У Старозавітній Церкві релігійний спів і музика використовувалися у богослужіннях. Пророки тісно пов'язували їх із дарами словесної творчості і божественних одкровень. Пророки Древнього Ізраїлю свої віршовані пророцтва часто розспівували. У Новозавітній Церкві спів освячено самим Господом і його Пречистою Матір'ю, закладено апостолами, примножено і упорядковано святими Отцями. Св. Ігнатій Богоносець встановив в Антіохійській Церкві антифонний спів; св. Климент Олександрійський визначив церковний характер співу; св. Юстин-мученик видав книгу «Співак»; св. Афанасій Олександрійський вклав розспівне читання для богослужінь; св. Єфрем Сирін – творець багатьох піснеспівів і наспівів; преп. Авксентій наполегливо навчав народ загальному співу; св. Іван Золотоустий – організатор церковних хорів; св. Роман Сладкопівець – творець кондаків та ікосів; Анатолій – патріарх Константинопольський – перший співець стихир; Косма, єпископ Маюмський і Федір Студит – творці канонів; св. Іван Дамаскін – творець багатьох церковних піснеспівів, він встановив у Східній Церкві церковне восьмиголосся; св. Амвросій, єпископ Медіоланський і св. Григорій Двоєслов – упорядники церковного співу у Західних Православних Церквах.

Співаючи гимни Богові, люди стають спільниками небесних сил, уподібнюються до них. Основою для використання співу в християнській Церкві служить ця духовна насолода, яку отримують від неї люди незалежно від статі, віку і стану. Церковний спів, за відгуками християнських письменників, то наповнює душу небесним захопленням, то викликає сльози каяття. Спів підносить нашу думку над усім земним, примирює із собою та ближніми, приборкує наші немочі, полегшує скорботу, зігріває серце небесною любов'ю.

Церковний спів є найкращим засобом відкинути погані думки і бажання, відвернути увагу від мирського задоволення і шкідливої для душі насолоди.

Церковний спів, за святими Отцями і вчителями Церкви, викликає стремління християн до священних піснеспівів і готовність сприймати глибину їх змісту.

Релігійна музика і спів розвивають гармонію душі.

Церковний спів спонукає людей до взаємної любови і єдності. Усякий загальний спів – це справа не кожної особи зокрема, а спільна справа багатьох осіб. Таким чином, він служить для прояву загальної думки, загального настрою спільноти. В загальній справі губиться всяка особиста слабкість, свавілля, самолюбство, гординя і з багатьох одиноких голосів утворюється загальний голос народу, з його інтересами і настроями. Так спів об'єднує людей в групу однорідних сил, котрі діють в одному напрямі.

Разом з молитовними вправами, спів викликає в учасників почуття релігійности, благочестя. Спільний спів у храмі дозволяє всім присутнім активно брати участь у богослуженні, застерігає нас від дрімоти, блукання думок, є найкращим способом висловлювати хвалу Богові, Його величі, любов, вдячність за Його до нас благодіяння; а

також виявляти наші скорботи і страждання, творити молитву про помилування, допомогу і заступництво.

Невідомо, чи знайдеться краща точка дотику для зближення з Церквою, більш природна, більш постійна, практично зручніша, ніж участь дітей, а згодом і дорослих у загальному богослужбовому читанні та співі. Співаки і читці, як найближчі учасники богослужіння, мають можливість близько і глибоко переживати всі важливі моменти церковного життя, урочисті дні як загальноцерковні, так і місцеві; через це вони мимоволі вступають у найближчі, теплі відносини з Церквою, зріднюються з нею, живуть її інтересами. Навики і вміння співати дають учаснику церковного храмового співу можливість перенести це благочестиве заняття і у свій домашній побут, сім'ю, до якої він належить, що може стати важливою складовою творення домашньої Церкви. Загальний молитовний вияв релігійних почуттів сім'єю сприятиме її міцності більше, ніж родинна спорідненість. Він скріпить взаємини членів сім'ї і вчинить її частинкою релігійного і суспільного життя свого народу.

Н. Бунь. Мандруючи, завжди співай хвалу Господу // Слово № 2 (32) (2007) с. 31-32